

АНАЛИЗ НА ФУТБОЛНОТО ХУЛИГАНСТВО В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПОСЛЕДНИТЕ 10 ГОДИНИ И НАУЧНА АКТИВНОСТ ПО ПОСОЧЕНИЯ ПРОБЛЕМ

Петър Петков

НСА „Васил Левски“, катедра: „Футбол и тенис“

ORCID

Petar Petkov – <https://orcid.org/0000-0002-0028-5857>

РЕЗЮМЕ

През последното десетилетие темата за футболното хулиганство придобива все по-голяма популярност както в България, така и по света. Разликата между нашата и повечето европейски държави е в това, че при нас този проблем очевидно влияе върху посещаемостта на футболни срещи, а и върху обичта и уважението към самата игра. Целта на научната разработка е да се установят причините, поради които футболното хулиганство е все още актуална тема в страната. Методиката на проучването е събиране и анализиране на данни от предходните 10 години, като в това число се включват както проявите на футболно хулиганство, така и научната активност по посочения проблем. В заключение може да се каже, че в голяма степен футболното хулиганство отразява състоянието на държавата за изследвания период. Беззаконието, корупцията и липсата на справедливост водят до агресия, която в случая се проявява по време на футболен мач.

Ключови думи: футболно хулиганство, футболни фенове, агресия, научна активност

ANALYSIS OF FOOTBALL HOOLIGANCE IN BULGARIA IN THE LAST 10 YEARS AND SCIENTIFIC ACTIVITY ON THIS PROBLEM

Petar Petkov

NSA "Vasil Levski", Department: "Football and Tennis"

SUMMARY

Over the last decade, the topic of football hooliganism has become increasingly popular both in Bulgaria and around the world. The difference between the most probable and the most probable European countries is that in our country this problem affects the attendance of football matches, as well as the love and respect for the game itself. All of the research is to establish the reasons why football hooliganism is still a hot topic on the page. The methodology of the research is to collect and analyze the previous 10 years, including the manifestation of football hooliganism, as well as the scientific activity on this problem. In conclusion, it can

be said that it is largely the football hooliganism registered in the country for the study period. Lawlessness, corruption and lack of justice lead to aggression, which in any case manifests itself during a football match.

Key words: football hooliganism, football fans, aggression, scientific activity

ВЪВЕДЕНИЕ

Агресията, която проявяват голяма част от футболните фенове, е причината въпросът с футболното хулиганство да е все още актуален както в България, така и по света. С тази разлика, че в България отговорните органи така и не успяха да намерят адекватен начин за справяне с този проблем, което се отразява върху рекордно ниската посещаемост на мачове по футбол на живо. Десетки тук са случаите, в които публиката навлиза на терените и стига до саморазправа с полицаи, футболисти или дори с феновете на противниковия отбор. През последните години зачестяват проявите на ксенофобия, расизъм, етническа нетолерантност, верска нетърпимост и крайни настроения у феновете по футболните терени у нас. Инциденти има както преди и след, така и по време на футболните срещи.

Изключително полезно за институциите, на които трябва да се разчита за справяне с проблема, би било да се изследва и установи профилът на футболния фен в България и какви са причините за неговото поведение по време на футболен мач. Това може да се случи на базата на систематичен анализ на проявите на агресия и хулиганство по футболните мероприятия, както и на научната активност по посочения проблем през последните 10 години.

Необходимостта от действия от страна на държавните органи в България е повече от наложителна – особено когато хипотетично това би върнало известна част от зрителите по стадионите. Това от своя страна ще повиши и приходите на футболните отбори от продажба на билети, артикули, зони за храни и напитки (преди, по време и след мач) и други.

Като социално явление, футболното хулиганство има своите различни обективни и субективни фактори. Проявената агресия от страна на феновете може да се разглежда в 4 етапа – преди, по време, след мач и в свободното време. Важно е да се анализира кое предизвиква това крайно настроение у запаянковците – клубните пристрастия, расата, различието между хората, резултатът от мача, минали събития между агитките на два отбора и други. Единственият начин за справяне с този проблем е разработване на държавна концепция за справяне с футболното хулиганство, като виновните да бъдат строго наказвани.

Целта на научната разработка е да се установят и анализират причините, поради които футболното хулиганство е все още актуална тема в страната.

За решаването на целта на изследването си поставихме следните задачи:

1. Да се направи литературно проучване по избраната тема.
2. Да се обобщят проявите на футболно хулиганство през последните 10 години.
3. Да се систематизира и анализира събраната информация.

МЕТОДИКА

За осъществяване на целите на научната разработка са използвани методите проучване, събиране и анализиране на данни от предходните 10 години, като в това число се включват проявите на футболно хулиганство, брой зрители на мачовете през този период, както и научната активност по посочения проблем. Данните са събирани от над 15 спортни сайта, 4 публикации и над 10 различни научни труда.

Обект на изследване са хулиганските прояви в България през последните 10 години и пряката им връзка с ниската посещаемост на футболни срещи.

Предмет на изследване е актуалността на проблема с футболното хулиганство в България, както и влиянето му върху посещаемостта на футболни срещи.

РЕЗУЛТАТИ

Спортните мероприятия носят със себе си голяма емоция както за участниците, така и за публиката. Кумулирането на тази енергия е една от причините за нарушаване на обществения ред. Именно спрямо склонността на феновете да извършват противообществени прояви, ги разделяме на рискови и нерискови. Последните са тези, които не биха нарушили реда във всеки един момент. Това са привърженици от „семеен тип“. Рискови са тези фенове, които се отличават със силна подкрепа към favorita си, изградени са групи с характерна задружност и склонност към хулигански прояви. Забелязва се наличието и на трета група фенове, която не попада в нито една от предходните. Те също подкрепят разпалено своите отбори, най-често не са инициатори и провокатори, но веднага се включват при възникнала ситуация, нарушаваща реда (Велев, Атанасова, 2020).

Според същите автори, същността на футболното хулиганство се определя като антиобществено действие, засягащо голям кръг от хора. В зависимост от степента на обществената опасност българското законодателство различава два вида хулиганство – престъпления по Наказателния кодекс (НК) и административни нарушения по Указа за

борба с дребното хулиганство (УБДХ). Степента на обществената опасност, която разграничава престъплението от нарушението, се определя главно от: характера на обществените отношения, които деянието засяга; условията на времето и мястото, при което е извършено; характера и начина, по който се засягат обществените отношения; специалните качества на субекта и мотивите, водещи до извършване на действието. В НК хулиганството е определено като престъпление. Най-често представлява сбиване, хвърляне на пиротехнически изделия и всички останали действия, поставящи в опасност сигурността на гражданите и нарушаващи обществения ред и спокойствието. Административните нарушения са с по-ниска степен на обществена опасност и са регламентирани в УБДХ. Действията, които спадат към такъв тип нарушения, са: употреба на ругатни или неприлични изрази на публично място пред група хора; свади или други подобни действия, с които се нарушават общественият ред и спокойствието на гражданите.

Квалифицирани състави на престъплението хулиганство са следните:

1. когато деянието е съпроводено със съпротива срещу орган на властта или представител на обществеността, изпълняващ задължения по опазване на обществения ред. Наказанието е лишаване от свобода до пет години.

2. когато деянието се отличава с изключителен цинизъм (когато хулиганските действия са особено нагли и безсрамни, грубо нарушават нравствените принципи и чувства на гражданите). Наказанието е лишаване от свобода до пет години.

3. когато деянието се отличава с изключителна дързост (когато в много груба форма се засягат интересите на обществото или на личността и упорито не се прекратяват хулиганските действия, с тях се скандализира обществото, изразяват грубо нахалство или тежко оскърбление). Наказанието е лишаване от свобода до пет години.

4. при повторност по смисъла на чл. 28, НК. Наказанието при повторност по общия състав е лишаване от свобода до три години, а по квалифицираните състави – лишаване от свобода от една до пет години.

5. при опасен рецидив по смисъла на 29, НК. Наказанието е лишаване от свобода от една до шест години (Костова, 2009).

Практиката на ВКС сочи няколко категория или форми на хулигански действия:

- на обществени места;
- свързани с посегателства върху личността;
- насочени против морала;
- свързани с унищожаване или повреждане на имущество;

- които създават тревожна обстановка;
- които могат да внесат смут в обществото (Костова, 2009).

След направеното проучване, събиране и анализиране на данни от предходните 10 години се установи, че публиката по стадионите става все по-малко и по-малко на брой. Като база за сравнение при направеното проучване можем да поставим най-посетения мач някога в професионалния футбол в България, а именно мача между Локомотив (Пловдив) и Берое през 1981 г. на стадион „9 септември“, който събира 47 000 зрители (Абрашев (2019), Топ 10 на най-посетените мачове в Първа лига за сезон 2018–2019, Retrieved October 11, 2021, от официален сайт на компания за новини „От засада“). Към момента стадионът с най-голям капацитет е Национален стадион „Васил Левски“, който има 44 000 седящи места (Wikipedia, Национален стадион „Васил Левски“, Retrieved 10/11, 2021, from Wikipedia, актуална информация към 11.10.2021 г.). През последните 10 години се наблюдава рекордно малък брой зрители по трибуните, като в някои от сезоните средната посещаемост е дори под 1000 фенове на мач (Зуберски (2016), Зрителите в Първа лига – колкото в два мача на „Барса“, Retrieved October 11, 2021, from официален сайт на вестник „Труд“).

Цитираме и три случая на проявена агресия в свободното време на запаленковците:

- в края на февруари „сини“ ултраси „сгациха“ в автобус на столичния градски транспорт 14-годишен състезател по джудо на ЦСКА, съблякоха го гол до кръста и отнесоха като трофей горните части на клубната му екипировка;
- навръх 3 март още един привърженик на ЦСКА стана жертва на непредизвикана агресия, като фенове на Левски устройоха „засада“ и пребиха „врага“ с метална тръба;
- в полунощ на 6 март млад левскар бе нападен от петима-шестима души, които са му нанесли удари по главата и са отнесли като трофей блузата му с надпис „Левски“ (Йорданов, 2020).

Дали нападенията са провокирани от една или друга фенска маса, е без значение. Големият проблем е, че подобни хулигански прояви продължават да нагнетяват враждата между агитките, а това поддържа жаждата за отмъщение. Ако държавните институции имат намерение да се справят с проблема, те не трябва да се фокусират върху издирването на конкретните нападатели, а най-после да потърсят отговор защо се стига до тези действия от тяхна страна. И когато го открият – което не би трябвало да представлява проблем за тях, да предложат адекватно решение за справяне с футболното хулиганство в България (Йорданов, 2020).

Освен сблъсъци в свободното време, можем да отличим и няколко нахлувания на терена от страна на фенове на дадени отбори – и то по време на самите футболни срещи. За последните 5 години няколко пъти запаянковци на български отбори нахлуваха на пистата на Национален стадион „Васил Левски“. По-сериозни провинения имаше само веднъж, когато през 2019 г. фен се качи и проби козирката на тунела, през който футболистите минават по пътя си за терена (Статия без автор (2019), Фен на Левски потърси сметка на Моци, но падна в тунела, Retrieved October 11, 2021, from официален сайт на OFFNews). Тези действия водят до напрежение за всички останали на стадиона – обикновени зрители, футболисти, треньорски щаб, както и за всички ръководни органи.

Според Панайотов и кол. (2018), като цяло физическата подготвеност на служителите в организациите за сигурност и охрана не е на високо ниво.

Когато говорим за ултраси и агитки, задължително трябва да споменем факта, че в повечето случаи те си имат така наречен „лидер“. Според Дж. Х. Мийт щом определен брой живи същества се съберат на едно място, независимо дали става дума за стадо животни или за човешка тълпа, те инстинктивно се поставят под властта на някакъв ръководител, т.е. водач. Водачът на човешки тълпи играе значителна роля. Неговата воля е ядрото, около което възгледите се оформят и уеднаквяват. Тълпата е стадо, което не би могло да мине без господар (Петков, 2014).

Общи „чувства, представи, вярвания“ са типични и устойчиви за съответната група, общност или общество. Чрез тях членовете им се интегрират успешно, идентифицират се, разпознавани са като принадлежащи, имат ясно възприятие за човешката и социалната граница между „свои“ и „чужди“. В типични ситуации имат ясни стереотипи за реагиране и действие, заедно с усещането за споделеност и защитеност от страна на групата или общността (Петков, 2014).

Всяка група, контактна общност или в конкретната тематика – футболните фенове, спонтанно изработва свое колективно съзнание. Поради груповия рефлекс към взаимно адаптиране, към изработване на свои конформистки стандарт, към създаване на чувство за принадлежност и ядро за идентичност. Спонтанно създава и структура на междуличностните взаимоотношения. Формират си устойчиви вътрешни норми и стереотипи, съответните знаци на принадлежност и символи на значимост. Всеки нов член на групата или общността минава през период на разпознаване и инициация. Разпознаване дали е съвместим с вътрешната норма и стереотипи, дали носи или може да възприеме общия начин и форми на мислене и чувстване, на поведение и действие. И на инициране, когато групата и общността се успокоят, че този нов човек е „свой“, те му го де-

монстрират, дават му символите на принадлежност, включват го в пълноценното вътрегрупово или общностно общуване (Петков, 2014).

Ключов фактор за предотвратяването на футболното хулиганство като цяло е да се предотврати или спре процесът на радикализация. Признаците за разпознаване на процеса на радикализация попадат в три главни категории: самоличност, идеология и поведение. Главните признаци, изброени по-долу, могат да бъдат отнесени към една или повече от тези категории. Те не допринасят за изграждането на специфичен профил, но са признаци, наблюдавани при хора, които по-късно са били радикализирани. Простият факт, че у някого можем да открием един от признаците, като например пускане на брада, не показва непосредствено, че той се радикализира, и съответно не трябва да му поставяме етикета „терорист“ или ако лицето е с бръсната глава, той непременно да е „скинар“. Трябва да се гледа общата картина на промените, които могат да бъдат видени. Тези признаци са видими само за тези, които знаят какво е било поведението на дадено лице преди и какви промени са настъпили в този човек. Списъкът с всички възможни признаци не е пълен, но това са най-ярките симптоми: промяна на имената – използване на псевдоними, промяна на стила на обличане, често използване на специална марка, промяна във физическата външност, като обръсване на главата или пускане на дълга коса (лицево окосмяване), татуировки (скрити), значки и символи, стремеж към или чести контакти с водачи на радикални групировки и други (Петков, 2014).

Говорейки за места, където се събират много хора, чиято сигурност и свобода могат да бъдат застрашени, трябва да се предприемат мерки за предотвратяване и пресичане на общественоопасните деяния. Полицейските органи, заедно с другите държавни органи, частни охранителни фирми и организации осигуряват реда, спокойствието и противодействието на хулигански прояви. Полицейските служители са задължени да изпълняват функциите си по ЗМВР при възникване на инциденти. Техните правомощия се изразяват чрез предоставената им от закона възможност да осъществяват определени действия или да изискват такива от другите участници в конкретното правоотношение. Водещите методи, които биват използвани в етапите на пресичането, разкриването и наказването на правонарушителите, са убеждението и принудата. В зависимост от мащаба и риска на събитието, в осигуряването на реда вземат участие както униформен състав от органите на МВР, така и оперативен. Целта е бързото установяване на провокаторите в агитките и тяхното задържане. Основната задача на полицейските служители е недопускане на извършването на престъпления и нарушения на обществения ред. Най-честите правомощия, които упражняват, са: полицейско разпореждане, предуп-

реждане, призоваване, задържане, отвеждане, проверка за установяване на самоличност, личен обиск, проверка на превозно средство, използване на физическа сила и мощни средства и други (Велев, Атанасова, 2020).

ДИСКУСИЯ

С оглед на информацията можем да стигнем до хипотезата, че една от причините за рекордно ниската посещаемост на футболни срещи е футболното хулиганство. В разговори с родители на деца под 12-годишна възраст стигаме до заключението, че те не биха завели детето си на мач – особено когато става въпрос за някое от големите „дерби-та“ като ЦСКА – Левски и Ботев (Пловдив) – Локомотив (Пловдив). Тяхното мнение отново е базирано на футболното хулиганство, хвърлянето на бомби и факли, както и навлизането на фенове на пистата на някои от мачовете.

Наказанията, които получават провинилите се фенове в България, най-често се свеждат до парична глоба или забрана за посещаване на спортни мероприятия за срок до 2 години. Вероятно, ако мерките и забраните бъдат значително по-строги, изобщо няма да говорим за футболно хулиганство в нашата страна и зрителите спокойно ще могат да посещават подобен тип спортни мероприятия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение може да се каже, че в голяма степен футболното хулиганство отразява състоянието на държавата в последните 10 години. Беззаконието, корупцията и липсата на справедливост водят до агресия, която в случая се проявява по време на футболен мач. Футболният фен се превърна в реален израз на това какво представлява една част от българското общество. Важно е да се отбележи, че сред запаленковците надмощие взе едно ново поколение – предимно слабо образовани и лесно манипулируеми младежи със склонност към престъпни действия и насилие. Истинските фенове вече почти липсват на българските стадиони. Така че причините за това нередостно състояние са комплексни и в един общ план отразяват обществената криза у нас. За да се справим напълно с футболното хулиганство, трябва първо да погледнем към нашата образователна и ценностна система в страната. Когато първо при тях видим подобрене, наравно със законодателната система, вероятно проявите на хулиганство ще бъдат все по-малки и незначителни.

ЛИТЕРАТУРА

Велев, А., Атанасова, Я. (2020). Опазване на обществения ред по време на спортни мероприятия. *Годишник на НСА „Васил Левски“*, том 1, с. 117–121 //Velev, A., Atanasova, Y. (2020). Opozvane na obshtestveniya red po vreme na sportni meropriyatuya, *Gogishnik na NSA “Vassil Levski”*, tom 1, p. 117-121.

Костова, М. (2009). Европейски практики в борбата с футболното хулиганство, <https://law.nbu.bg/download/law-jurnal/statii3/law-journal-2-2009-3.pdf> // Kostova, M. (2009). Evropeiski praktiki v borbata s futbolnoto huliganstvo, <https://law.nbu.bg/download/law-jurnal/statii3/law-journal-2-2009-3.pdf>.

Петков, П. (2014). Футболните агитки в България: екстремизъм, идентификация, принадлежност и разпознаване, автореферат, <http://rd.swu.bg/media/27269/avtoreferat.pdf> //Petkov, P., (2014), Futbolnite agitki v Balgaria: ekstremizam, identifikatsiya, prinadlejnost i razpoznavane, avtoreferat, <http://rd.swu.bg/media/27269/avtoreferat.pdf>.

Йорданов, С. (2020). Футболното хулиганство – войната, за която всички мълчим!, <https://www.paragraph22.bg/22-analizi/read/futbolnoto-huliganstvo-voinata-za-koiato-vsichki-mulchim> // Yordanov, S. (2020). Futbolnoto huliganstvo – voynata, za koyato vsichki malchim!, <https://www.paragraph22.bg/22-analizi/read/futbolnoto-huliganstvo-voinata-za-koiato-vsichki-mulchim>

Панайотов, В., Янкова, Н., Славова, В. (2018). Физическата подготовка на студенти в магистърска програма „Спорт и сигурност“ към НСА „В. Левски“, *Сборник доклади от Петата международна научна конференция „Спорт и сигурност“*, 21–22 май 2018, с. 67–70. // Panayotov, V., Yankova, N., Slavova, V. (2018). Fizicheska podgotovka na studenti v magistarska programa “Sport I sigurnost” kam NSA “V. Levski”, *Sbornik dokladi ot Petata mevdunarodna nauchna konferencia Sport I sigurnost 21-22 may 2018*, s. 67-70.

<https://otzasada.com/top-10-nay-poseteni-machove-v-parva-profesionalna-liga-za-sezon-2018-2019>

<https://trud.bg/%D0%B7%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B2-%D0%BF%D1%8A%D1%80%D0%B2%D0%B0-%D0%BB%D0%B8%D0%B3%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%B2-%D0%B4%D0%B2%D0%B0-%D0%BC/>

https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BE%D0%BD_%E2%80%9E%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB_%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%E2%80%9C

<https://offnews.bg/futbol/fen-na-levski-potarsi-smetka-ot-motci-no-padna-v-tunela-video-701283.html>

Адрес за кореспонденция:

Петър Петков, докторант
НСА „Васил Левски“, София
Катедра „Футбол и тенис“
e-mail: p11petkov@abv.bg